

การเก็บคำศัพท์และการเปลี่ยนแปลงทางอักขรวิธี ในพจนานุกรมไทย-ไทยที่จัดทำโดยราชการตั้งแต่ พ.ศ. 2470 ถึง พ.ศ. 2554 : กรณีศึกษาหมวดอักษร ก

วันที่รับบทความ	13/05/2567
วันที่แก้ไขบทความ	09/09/2567
วันที่ตอบรับบทความ	11/09/2567

ปิยะพงษ์ โพธิ์เย็น^{1,*} อุเทน วงศ์สถิตย์¹

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์การเก็บคำศัพท์และการเปลี่ยนแปลงทางอักขรวิธีของคำศัพท์หลัก หรือ คำตั้ง ของพจนานุกรมไทย-ไทยที่จัดทำโดยราชการตั้งแต่ พ.ศ. 2470 ถึง พ.ศ. 2554 ซึ่งมีประกาศให้ส่วนราชการใช้ตัวสะกดตามพจนานุกรมฉบับดังกล่าว เพื่อแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการการเก็บคำศัพท์โดยใช้แนวคิดทางศัพทานุกรมศาสตร์และการเปลี่ยนแปลงทางอักขรวิธีที่สำคัญ โดยกำหนดขอบเขตข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเฉพาะคำศัพท์หมวดอักษร ก ซึ่งเป็นหมวดอักษรลำดับแรก ผลการศึกษาพบว่า การเก็บคำศัพท์ในพจนานุกรมไทย-ไทยที่จัดทำโดยราชการฉบับ พ.ศ. 2470 มักเป็นคำที่ปรากฏในหนังสือประเภทวรรณคดี คำศัพท์ทางศาสนา คำวิสามานยนาม หรือเป็นคำศัพท์ที่เป็นคำยืมจากภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ต่อมาในฉบับ พ.ศ. 2493 จึงมีการเก็บคำศัพท์ทั่วไปมากขึ้น และในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ซึ่งเป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมีการเก็บคำศัพท์เฉพาะสาขาวิชา รวมถึงมีรูปแบบการเก็บศัพท์ที่สอดคล้องกับคำที่ใช้อยู่จริงในภาษาไทย ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางอักขรวิธีในหมวดอักษร ก ที่พบมากที่สุดคือการกำหนดคำที่ใช้ “กระ” และ “กะ” รองลงมาคือการเปลี่ยนแปลงตัวสะกดในคำยืมภาษาต่างประเทศ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางอักขรวิธีดังกล่าวส่งผลต่อการใช้ตัวสะกดในหนังสือราชการ และการสอนภาษาไทยโดยตรง

คำสำคัญ : พจนานุกรม ภาษาไทย คำศัพท์ อักขรวิธี

^{1,*} สาขาวิชาจารึกภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
อีเมล : wannasin50@hotmail.com

¹ สาขาวิชาจารึกภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

Vocabulary Collection and Orthographic Changes in Thai-Thai Dictionaries From 1927 to 2011: A Case Study of Special Reference to a Letter “๓”

Received	13/05/2024
Revised	09/09/2024
Accepted	11/09/2024

Piyaphong Phoyen^{1,*} U-tain Wongsathit¹

Abstract

The aims of this research were to analyze the collection of vocabularies and orthographic changes of the headword or entry of the Thai-Thai dictionaries which had been published by the government from 1927 to 2011, and announced that the government agencies use spellings according to the said dictionaries, and to demonstrate the development of the collection of vocabularies using lexicographic concepts and important orthographic changes by specifying the scope of data used in the study only for words in the letter category “๓”, which is the first letter category. The results of the study found that the collection of words in the Thai-Thai dictionaries published by the government in the 1927 edition were often words that appeared in literary books, religious vocabularies, proper nouns or the words borrowed from foreign languages such as Pali and Sanskrit. Later, in the 1950 edition, more general vocabularies were collected. And the 2011 Royal Institute edition dictionary, which is currently in use, contains subject-specific vocabulary. There is also a vocabulary collection format that is consistent with words which are actually used in the Thai language. As for the orthographic changes in the letter category “๓”, the most common was the designation of words using “๓๓๓” and “๓๓”, followed by spelling changes in the words borrowed from foreign languages. This orthographic change directly affects the use of spellings in official documents and the teaching of the Thai language.

Keywords: Dictionary; Thai language; Vocabulary; Orthography

^{1,*} Department of Epigraphy in Thai and Oriental Languages, Faculty of Archeology, Silpakorn University
e-mail: wannasin50@hotmail.com

¹ Department of Epigraphy in Thai and Oriental Languages, Faculty of Archeology, Silpakorn University

บทนำ

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556, น. 800) ให้ความหมายคำ พจนานุกรม ไว้ว่า “หนังสือว่าด้วยถ้อยคำในภาษาใดภาษาหนึ่ง เรียงตามลำดับตัวอักษร โดยทั่ว ๆ ไปจะบอก ความหมายและที่มาของคำเป็นต้นด้วย” ความหมายของคำ “พจนานุกรม” ในพจนานุกรม ฉบับ ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ นั้น เป็นการให้ความหมายอย่างกว้าง หากศึกษาในเชิงลึกจะพบว่า การจัดทำพจนานุกรมนั้นจัดเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งซึ่งมีการศึกษามาเป็นเวลายาวนาน การจัดทำ พจนานุกรมประเภทต่าง ๆ มีมานานตั้งแต่สมัยก่อนคริสตกาล เมื่อการศึกษา มีการพัฒนา มากขึ้น พจนานุกรมก็มีการพัฒนาการมากขึ้นตามลำดับเช่นกัน มีการจัดทำที่เป็นระบบทันสมัย ตลอดจน มีการค้นคว้าวิจัยอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งการจัดทำพจนานุกรมถูกจัดให้เป็นศาสตร์สาขาหนึ่งของ ภาษาศาสตร์ประยุกต์ (Applied Linguistics) โดยนิยมเรียกสาขานี้เป็นภาษาอังกฤษว่า lexicography ถือเป็นศาสตร์แห่งการทำพจนานุกรมหรือการอ้างอิง (Reference Science) (จิราภา วิทยากรักษ์, 2564, น. 2)

พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ทั่วไป) ฉบับราชบัณฑิตยสภา (2560, น. 259) บัญญัติคำ lexicography ไว้ว่า “ศัพท์านุกรมศาสตร์” และให้ความหมายว่า สาขาของภาษาศาสตร์ ว่าด้วยการวิเคราะห์ความหมายและลักษณะทางวากยสัมพันธ์ของคำศัพท์ ตลอดจนความสัมพันธ์ของ คำศัพท์แต่ละคำกับคำศัพท์อื่น ๆ แล้วนำผลการวิเคราะห์มาเขียนเป็นคำอธิบายของคำศัพท์ที่กระชับ และชัดเจน เรียงเป็นระเบียบตามตัวอักษร ประกอบกันเป็นพจนานุกรม นอกจากนี้จะมีเป้าหมายใน การทำพจนานุกรมแล้ว ศัพท์านุกรมศาสตร์ยังมุ่งสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับองค์ประกอบและโครงสร้างของ พจนานุกรมด้วย

ดังที่ได้กล่าวไว้ในเบื้องต้นว่าการจัดทำพจนานุกรมถูกจัดให้เป็นศาสตร์สาขาหนึ่งของภาษา ศาสตร์ประยุกต์ (Applied Linguistics) จึงได้มีผู้รวบรวมแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดทำพจนานุกรม เช่น โบ สเวนเซน (Bo Svensén, 2009, p. 2) ได้กล่าวถึงการจัดทำพจนานุกรม (Lexicography) ว่า เป็นกิจกรรมที่ประกอบด้วย การสังเกต รวบรวม เลือกรวบรวม และอธิบายในพจนานุกรม รายการ คำศัพท์จำนวนหนึ่ง (คำ องค์ประกอบของคำ และการผสมคำ) ที่เป็นของภาษาเดียวกันหรือตั้งแต่ 2 ภาษาขึ้นไป คำอธิบายจะมีลักษณะเป็นการเปรียบเทียบระหว่างรายการนั้น ๆ และได้ถูกคัดเลือก จากคำศัพท์ของภาษานั้น ๆ

ด้านการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพจนานุกรม จิราภา วิทยากรักษ์ (2564, น. 10-11) กล่าวว่า การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพจนานุกรมมีการศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบอยู่ 2 แนวทางหลัก ได้แก่

1. เชิงทฤษฎี (Theoretical หรือ Metallxicography) เป็นแนวทางที่เน้นเรื่องของการศึกษา วิจัย และสร้างทฤษฎีความรู้หรือหลักการสำหรับการจัดทำพจนานุกรมในแง่มุมต่าง ๆ การสร้าง พจนานุกรมในเชิงวิชาการ (Academic Lexicography)

2. เชิงปฏิบัติ (Practical Lexicography หรือ Dictionary Making) เป็นแนวทางที่เน้นไปในเรื่องของการจัดทำพจนานุกรมในแง่ของกิจกรรมและลงมือปฏิบัติจริง เพื่อให้ได้พจนานุกรมตามความต้องการ ดังนั้น แนวทางปฏิบัติจะเน้นหนักไปในขั้นตอนการจัดทำทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการจัดทำพจนานุกรมจริง

การศึกษาวิชาการพจนานุกรมเชิงทฤษฎี (Theoretical หรือ Metallexicography) เป็นแนวทางการศึกษาหนึ่งที่พบได้มากในงานวิจัยเกี่ยวกับพจนานุกรมไทย ชีระพันธ์ ล.ทองคำ (2535, น. 59-60) ได้ศึกษาการทำพจนานุกรมไทย-ไทย : อดีต-ปัจจุบัน (พ.ศ. 2389-2533) ผลการสำรวจและวิเคราะห์พจนานุกรมฉบับบุกเบิก พบว่า การทำพจนานุกรมไทยได้มีขึ้นเป็นครั้งแรกในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ระหว่าง พ.ศ. 2207-2239 โดยผู้รวบรวมและเรียบเรียงพจนานุกรมไทยฉบับบุกเบิกส่วนใหญ่เป็นมิชชันนารีชาวต่างชาติ ซึ่งมีสัญชาติฝรั่งเศสหรืออเมริกัน พจนานุกรมไทยฉบับบุกเบิกที่ยังมีเหลือให้ค้นคว้าได้ในปัจจุบัน ไม่มีคำชี้แจงวิธีการใช้พจนานุกรมหรือบอกรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินงานใด ๆ จะเริ่มด้วยการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นศัพท์และบทนิยาม และบทนิยามศัพท์ก็เป็นแต่เพียงการให้ความหมายศัพท์เท่านั้น ไม่มีรายละเอียดอื่น ๆ ในด้านการเรียงลำดับศัพท์ในพจนานุกรมไทยฉบับบุกเบิกแต่ละฉบับมีลักษณะแตกต่างกัน เพราะใช้หลักเกณฑ์แตกต่างกัน และบางกรณีก็ไม่ได้ใช้หลักเกณฑ์ใด ๆ เกณฑ์ที่นิยมใช้มักจะเป็นเกณฑ์ทางรูปอักษรประกอบด้วยเกณฑ์ทางเสียง มีชื่อเกณฑ์ทางรูปอักษรเหมือนพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน

การศึกษาพจนานุกรมไทยที่จัดทำโดยราชการ ชีระพันธ์ ล.ทองคำ (2535, 109-110) ได้สรุปพัฒนาการว่า การทำพจนานุกรมไทยฉบับหลวงในสมัยแรกมีจุดประสงค์เพียงเพื่อให้เป็นตำราสำหรับการค้นคว้าหาความหมายของคำ วิธีสะกดคำ ศัพท์ส่วนใหญ่ที่ปรากฏในพจนานุกรมมักเป็นคำศัพท์ทางศาสนาและวรรณคดี ซึ่งคนส่วนมากไม่ทราบความหมาย ต่อมาวัตถุประสงค์ของการทำพจนานุกรมไทยฉบับหลวงได้เปลี่ยนแปลงไป คือนอกจากวัตถุประสงค์เดิมแล้ว ยังเพิ่มวัตถุประสงค์ที่จะวางมาตรฐานภาษาไทยให้ถูกต้องเหมาะสมที่สุด

ประเด็นที่น่าสนใจของการศึกษาพจนานุกรมไทย-ไทยที่จัดทำโดยราชการ โดยเฉพาะพจนานุกรมที่เผยแพร่ตั้งแต่ พ.ศ. 2470 เป็นต้นมาคือ ปทานุกรม กรมตำรา กระทรวงธรรมการ พ.ศ. 2470 จนถึงพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 นั้น เนื่องจากพจนานุกรมฉบับที่กล่าวมามีประกาศของทางราชการให้ใช้ตัวสะกดตามพจนานุกรมเป็นระเบียบเดียวกัน โดยปทานุกรม กรมตำรา กระทรวงธรรมการ พ.ศ. 2470 มีประกาศกรมราชเลขาธิการ ฉบับที่ 2/2470 “แจ้งความเรื่องใช้ตัวสกดและอักษรวิธี” โดยระบุว่า “แต่นี้ต่อไป ในบรรดาหนังสือราชการ ให้ใช้ตัวสกดตามระเบียบและปทานุกรมของกระทรวงธรรมการเสมอไป” และเมื่อรัฐบาลได้จัดตั้งราชบัณฑิตยสถานขึ้นใน พ.ศ. 2476 กระทรวงธรรมการได้เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีซึ่งเห็นชอบด้วยว่าสมควรจะโอนงานชำระปทานุกรมจากกระทรวงธรรมการไปอยู่ในงานของราชบัณฑิตยสถาน และราชบัณฑิตยสถานได้ดำเนินการชำระปทานุกรม

ฉบับ พ.ศ. 2470 มาตั้งแต่ พ.ศ. 2477 จนแล้วเสร็จสามารถพิมพ์เป็นเล่มครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2493 ใช้ชื่อว่า “พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493” เป็นพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถานเล่มแรก และในพจนานุกรมฉบับดังกล่าวก็ได้มีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง ระเบียบการใช้ตัวสะกดระบุว่า “แต่ต่อไปบรรดาหนังสือราชการ และการศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียน ให้ใช้ตัวสะกดตามระเบียบ และพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถานเสมอไป” จนกระทั่งถึงพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน คือฉบับ พ.ศ. 2554 ก็มีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง ระเบียบการใช้ตัวสะกดระบุว่า “ต่อไปบรรดาหนังสือราชการและการศึกษาเล่าเรียนให้ใช้ตัวสะกดตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เสมอไป”

การที่พจนานุกรมไทย-ไทยที่จัดทำโดยราชการตั้งแต่ พ.ศ. 2470 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน มีประกาศทางราชการกำหนดให้ใช้ตัวสะกดตามพจนานุกรมนั้น ส่งผลให้การใช้ตัวสะกดในหนังสือราชการและการศึกษาเล่าเรียนจะต้องเป็นไปตามพจนานุกรมของทางราชการเป็นสำคัญ ซึ่งการใช้ตัวสะกดตามพจนานุกรมในประกาศของทางราชการนั้นหมายถึงตัวสะกดในคำศัพท์หลัก (headword) หรือ คำตั้ง (entry) ซึ่งพจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ทั่วไป) ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2560, น. 155) ให้ความหมายของ คำตั้ง (entry) ไว้ว่า คำศัพท์ที่เป็นคำหลักหรือคำที่เรียงเป็นรายการในพจนานุกรมหรืออักษรานุกรม มักจัดเรียงตามลำดับตัวอักษรของแต่ละภาษา เป็นคำที่ต้องให้คำนิยามหรือคำจำกัดความ ตัวสะกด การออกเสียง ประเภททางไวยากรณ์ และอาจมีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติ ขอบเขตการใช้คำ และตัวอย่างถ้อยคำที่ใช้นั้น

จากความสำคัญของคำศัพท์หลักหรือคำตั้งในพจนานุกรมไทย-ไทยที่จัดทำโดยราชการต่อการใช้ตัวสะกดในหนังสือราชการและการศึกษาเล่าเรียน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการเก็บคำศัพท์ และการเปลี่ยนแปลงทางอักษรวิธีในพจนานุกรมไทย-ไทยที่จัดทำโดยราชการตั้งแต่ พ.ศ. 2470 ถึง พ.ศ. 2554 โดยเลือกศึกษาคำศัพท์หมวดอักษร ก ซึ่งเป็นหมวดอักษรที่มีการพิจารณาแก้ไขเป็นลำดับแรกในการชำระพจนานุกรม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์การเก็บคำศัพท์และการเปลี่ยนแปลงทางอักษรวิธีของคำศัพท์หลัก (headword) หรือ คำตั้ง (entry) ของพจนานุกรมไทย-ไทยที่จัดทำโดยราชการ ตั้งแต่ พ.ศ. 2470 ถึง พ.ศ. 2554
2. เพื่อแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการการเก็บคำศัพท์โดยใช้แนวคิดทางศัพทานุกรมศาสตร์ (lexicography) และการเปลี่ยนแปลงทางอักษรวิธีที่สำคัญที่ปรากฏในพจนานุกรมไทย-ไทยที่จัดทำโดยราชการ ตั้งแต่ พ.ศ. 2470 ถึง พ.ศ. 2554

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตของข้อมูล

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของข้อมูลเฉพาะคำศัพท์หมวดอักษร ก ซึ่งเป็นหมวดอักษรลำดับแรก จึงเป็นหมวดอักษรที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงมากที่สุดเมื่อมีการปรับปรุงหรือชำระพจนานุกรมในแต่ละฉบับที่ต้องพิจารณาเริ่มจากหมวดอักษร ก โดยใช้ข้อมูลจากพจนานุกรมไทย-ไทยที่จัดทำโดยราชการจำนวน 3 ฉบับ ดังนี้

1. พจนานุกรม กรมตำรา กระทรวงธรรมการ พ.ศ. 2470 (พจนานุกรมไทย-ไทยที่จัดทำโดยราชการฉบับแรกที่มีประกาศของทางราชการให้ใช้ตัวสะกดตามพจนานุกรมเป็นระเบียบเดียวกัน)
2. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 (พจนานุกรมไทย-ไทยเล่มแรกๆที่จัดทำโดยราชบัณฑิตยสถาน และเป็นพจนานุกรมไทย - ไทยที่มีประกาศของทางราชการให้ใช้ตัวสะกดตามพจนานุกรมเป็นระเบียบเดียวกัน)
3. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (พจนานุกรมไทย-ไทยเล่มล่าสุดที่จัดทำโดยราชบัณฑิตยสถาน และเป็นพจนานุกรมไทย - ไทยที่มีประกาศของทางราชการให้ใช้ตัวสะกดตามพจนานุกรมเป็นระเบียบเดียวกัน)

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน มีการจัดพิมพ์แบ่งออกเป็น 4 ยุค คือพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 และพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ในบทความวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลคำศัพท์หมวดอักษร ก จากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับแรก คือฉบับ พ.ศ. 2493 กับฉบับล่าสุด คือ ฉบับ พ.ศ. 2554 เป็นข้อมูลหลักในการเปรียบเทียบ แต่หากการเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดขึ้นในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถานที่จัดพิมพ์ก่อนฉบับ พ.ศ. 2554 คือฉบับ พ.ศ. 2525 หรือ ฉบับ พ.ศ. 2542 ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลจากฉบับที่มีความเปลี่ยนแปลงนั้นมาแสดงไว้ด้วย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเฉพาะคำศัพท์หลัก หมวดอักษร ก จากพจนานุกรมจำนวน 3 ฉบับและบันทึกข้อมูลในรูปแบบตารางเปรียบเทียบก่อนการศึกษาวิเคราะห์ต่อไป (ตัวอย่างตามตารางที่ 1 ตัวอย่างการเก็บคำในพจนานุกรม)

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากพจนานุกรมจำนวน 3 ฉบับ เฉพาะคำศัพท์หลัก (headword) หรือ คำตั้ง (entry) ในหมวดอักษร ก

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. เปรียบเทียบข้อมูลของคำศัพท์หลัก (headword) หรือ คำตั้ง (entry) เพื่อแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของคำศัพท์ในพจนานุกรมไทย-ไทยที่จัดทำโดยราชการตั้งแต่ พ.ศ. 2470 - 2554

ทั้งการเพิ่มขึ้นของคำศัพท์โดยใช้ค่าเฉลี่ยของจำนวนคำศัพท์ที่เพิ่มขึ้น การตัดคำศัพท์ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการเก็บคำศัพท์ และการเปลี่ยนแปลงทางอักษรวิธีของคำศัพท์

3. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเปรียบเทียบและนำเสนอข้อมูลในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

การเก็บคำศัพท์หมวดอักษร ก ในพจนานุกรมไทย - ไทยที่จัดทำโดยราชการตั้งแต่ พ.ศ. 2470 ถึง พ.ศ. 2554

ผู้วิจัยได้รวบรวมคำศัพท์ที่เป็นคำหลักหรือคำตั้งจากหมวด อักษร ก และนำมาเปรียบเทียบและวิเคราะห์ พบความเปลี่ยนแปลงใน 4 ประเด็น ได้แก่ 1. จำนวนคำศัพท์ 2. การแก้ไขและเพิ่มเติมคำศัพท์ 3. การเก็บคำศัพท์ที่เป็นพยางค์ท้าย และ 4. คำยืมจากภาษาบาลีและสันสกฤต ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

1. จำนวนคำศัพท์

พจนานุกรมไทย-ไทยที่จัดทำโดยราชการซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 3 ฉบับ มีจำนวนคำศัพท์ในหมวดอักษร ก ดังนี้

1. ปทานุกรม กรมตำรา กระทรวงธรรมการ พ.ศ. 2470 จำนวน 2,605 คำ
2. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 จำนวน 3,069 คำ
3. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 จำนวน 4,117 คำ

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 มีคำศัพท์ในหมวดอักษร ก เพิ่มขึ้นจาก ปทานุกรม กรมตำรา กระทรวงธรรมการ พ.ศ. 2470 จำนวน 467 คำ หรือเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 18 ส่วนพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 มีคำศัพท์ในหมวดอักษร ก เพิ่มขึ้นจากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 จำนวน 1,048 คำ หรือเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 34

2. การแก้ไขและเพิ่มเติมคำศัพท์

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 มีการแก้ไขและเพิ่มเติมคำศัพท์จาก ปทานุกรม กรมตำรา กระทรวงธรรมการ พ.ศ. 2470 อย่างเห็นได้ชัด ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตัวอย่างการเก็บคำในพจนานุกรม

ปทานุกรม กรมตำรา กระทรวงธรรมการ พ.ศ. 2470	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554
ก	ก	ก
	ก กา	ก กา

ตารางที่ 1 ตัวอย่างการเก็บคำในพจนานุกรม (ต่อ)

พจนานุกรม กรมตำรา กระทรวง ธรรมการ พ.ศ. 2470	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554
	ก ข	ก ข
		ก ข ไม่กระดิกหู
	ก หั้น	ก หั้น
กั	กั	กั
	กัตาม	
	กัแหละ	
กบฏ	กบฏ	กบฏ
กบฏประพันธ์		
กบฏพจน์		
กบฏเพศ		
กบฏเลขย์		
กบดาน	กบดาน	กบดาน

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่า พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 ได้เพิ่มเติมคำศัพท์ที่เป็นคำทั่วไปและเก็บต่อเนื่องมาจนถึงพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 นอกจากนี้ ยังได้แก้ไขโดยตัดคำยืมจากภาษาบาลีและสันสกฤตซึ่งไม่ปรากฏการใช้ในภาษาไทย ซึ่งมูลเหตุการตัดคำยืมจากภาษาบาลีและสันสกฤตนี้ปรากฏในคำนำของพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 ความว่า “อนึ่ง พจนานุกรมฉบับตีพิมพ์ พ.ศ. 2470 ของกระทรวงธรรมการนั้น มีคำที่ไม่มีที่ใช้ในภาษาไทยปนอยู่มาก โดยเฉพาะคำภาษาบาลีและสันสกฤต คำเหล่านี้ ถ้าคณะกรรมการแน่ใจว่าไม่มีที่ใช้ในภาษาไทยก็ตัดออก ถ้ามีใช้ในภาษาไทยก็เอาตัวอย่างที่ใช้นั้น ๆ มาลงไว้ หรือคำใดยังหาตัวอย่างที่ใช้ไม่ได้ แต่รูปของคำน่าจะมีในภาษาไทยก็ให้คงไว้” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2493, น. ๖).

นอกจากนี้ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 ยังได้แก้ไข “คำวิสามานยนาม จำพวกชื่อคนและชื่อเมืองเป็นต้น คณะกรรมการได้ตกลงกันว่า จะเก็บรวบรวมตีพิมพ์เป็นอีกเล่มหนึ่งต่างหาก แต่มียกเว้นคำวิสามานยนามบางคำที่รู้จักกันแพร่หลายในวรรณคดี ก็ให้คงมีไว้ในพจนานุกรมนี้” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2493, น. ๖) ตัวอย่างคำวิสามานยนามที่ปรากฏในพจนานุกรม กรมตำรา กระทรวงธรรมการ พ.ศ. 2470 แต่ไม่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 เป็นต้นมา เช่น กติ, กถาสรีตสาศกร, กบิลพัสดุ์, กมลา, กรมาทิตย์, กลิงคราชภูร์, กัณยกุพช

การแก้ไขและเพิ่มเติมคำศัพท์ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 เป็นต้นมา จนถึงฉบับ พ.ศ. 2554 สามารถสรุปข้อมูลจากหนังสือ วรรณนาการของพจนานุกรมไทย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2555, น. 34-45) ได้ดังนี้

1. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (พิมพ์ครั้งที่ 1) เพิ่มเติมคำที่เกิดใหม่ และใช้กันเป็นที่ยุติแล้วเข้าไว้ด้วย โดยเฉพาะศัพท์บัญญัติต่าง ๆ ที่ราชบัณฑิตยสถานได้บัญญัติไว้ และใช้กันอย่างแพร่หลายเป็นที่เข้าใจความหมายกันดีอยู่แล้ว ตลอดจนเพิ่มคำที่ควรมีแต่ยังไม่มีอยู่ในพจนานุกรม เช่น ศัพท์ทางวิทยาศาสตร์ที่ใช้กันทั่วไป สำนวนและสุภาษิต

2. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (พิมพ์ครั้งที่ 3) แก้ไขปรับปรุงเพิ่มเติมเรื่องชื่อพืชและสัตว์

3. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (พิมพ์ครั้งที่ 5) แก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับคำศัพท์กฎหมายบางคำ

4. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 เพิ่มคำและแก้ไขคำที่คณะกรรมการได้จัดทำไว้แล้ว รวมทั้งตรวจสอบในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ ความสอดคล้องของคำใหม่ที่เก็บเพิ่มว่ามี ความขัดแย้งกับคำอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งเก็บไว้แล้วหรือไม่ การใช้เครื่องหมายวรรคตอนแบ่งแยกนิยาม คำที่ยังไม่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ การแยกความหมายของคำที่ต่างกันเพื่อให้ยกมาเป็นแม่คำซึ่งยังลึกลับกันมาก ตัวอย่างที่ยกประกอบคำนิยามยังไม่สอดคล้องกับแม่คำ ตัวอย่างที่ยกมาจากเอกสารอ้างอิงยกมาไม่ครบความการกำหนดประเภทคำไวยากรณ์ยังขัดแย้งกันเอง การบอกที่มาของคำและเอกสารอ้างอิงยังมีที่ผิดพลาด รูปแบบการนิยามคำตามลักษณะของคำแต่ละประเภทที่ยังไม่ลงรูปเดียวกัน ปรับปรุงหนังสือเอกสารที่ใช้อ้างอิงให้เหมาะสม ตลอดจนปรับปรุงข้อบกพร่องอื่น ๆ

5. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ปรับแก้ไขเพิ่มเติมบทนิยามของคำศัพท์ทั่วไปซึ่งเป็นคำที่มีใช้ในภาษาไทยและเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายแต่ยังไม่ได้เก็บในพจนานุกรม รวมทั้งแก้ไขเพิ่มเติมบทนิยามของคำศัพท์เฉพาะสาขาวิชา ได้แก่ ศัพท์กฎหมายไทย ศัพท์ประวัติศาสตร์ไทย ศัพท์วรรณคดี ศัพท์วรรณคดี ศัพท์ดนตรีไทย ศัพท์ดนตรีสากล และราชาศัพท์ ที่สำคัญคือได้เก็บศัพท์ที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงใช้ในการพัฒนาเรื่องดิน น้ำ ป่าไม้ คือคำว่า กังหันน้ำชัยพัฒนา แกล้งดิน แก้มลิง เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. ก).

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 มีการแก้ไขและเพิ่มเติมคำศัพท์ที่เห็นได้ชัดดังนี้

1. การแก้ไขคำศัพท์

1.1 ตัดคำศัพท์ที่ไม่มีใช้ในปัจจุบัน เช่น กฎุทธวินัย, กฎหมายนานาชาติ, กะทำ, กะทับ, กระชู่ (ต้นไม้), กระเด็นปักหลัก (นก)

1.2 คำศัพท์ที่เป็นพยางค์ท้าย ซึ่งจะต้องปรากฏประกอบกับคำอื่นเสมอ ไม่สามารถปรากฏได้โดยลำพังเช่น -กระเเรียน, -กระงอด, -กระจิก, -กระจิง, -กระจิบ, -กระจิม, -กระแงง, -กระซ้อ, -กระซี้

1.3 ตัดคำศัพท์ที่เป็นคำภาษาไทยถิ่นซึ่งไม่เป็นที่รู้จักกันทั่วไป เช่น กะโกระ, กระตัก

1.4 ตัดคำศัพท์ซึ่งไม่ใช่คำที่ใช้จริงในภาษาไทยและเก็บเป็นคำศัพท์ใหม่ที่ตรงกับการใช้ในภาษาไทย เช่น กรด 5 (เก็บที่ เป็นกรด), กอก 2 (เก็บที่ มะกอก), แกว 4 (เก็บที่ “พริกแกว”, “มันแกว”)

2. การเก็บคำศัพท์เพิ่ม

2.1 คำศัพท์ทั่วไปที่ใช้กันแพร่หลายในภาษาไทยแต่ยังไม่ได้เก็บไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน เช่น กฎหมาย, กรมท่า 2 (สี), กรอบเค็ม, กระงอดกระแงด, กระดานโหร, กระดาษก๊อบบี้, กระดาษชำระ, กระตักกระต๋า, กระตักกะต๋า, กระตั่วแทงเสื่อ, กระต่ายขาเดียว, กระต๊อบ (เพิ่มเป็นคำตั้งคู่กับคำ “กระต๊อบ”), กระถางรูป, กลับบ้านเก่า, กวดวิชา, ก๊วน, กะหรี (โสภณ), ก่าบี้ (ภาษาถิ่น), กี้ก๊ก, กิหนุน (ภาษาถิ่น), กี่เพ้า (คำยืมภาษาจีน), กุนซื่อ (คำยืมภาษาจีน), เก็บดอกไม้ (ภาษาปากหมายถึง ปัสสาวะตามพุ่มไม้ข้างทาง ใช้แก่ผู้หญิง), ไกด์

2.2 คำศัพท์เฉพาะสาขาวิชาซึ่งคณะกรรมการในสาขานั้น ๆ เสนอเก็บเพิ่ม เช่น กฎหมาย, กรอด 3 (ดนตรี), กระถินเทศ, กระเบื้องซีเมนต์โยหิน, ชุดคำ “กลอง” ที่เป็นเครื่องดนตรี, ชุดคำ “กองทุน” ทางกฎหมาย, กังหันน้ำชัยพัฒนา, แก้มลิง, แก้งัดดิน

2.2 คำศัพท์ที่เก็บเพิ่มเพื่อให้สอดคล้องหรือโยงกับคำศัพท์เดิมที่เก็บไว้แล้ว เช่น กรมพระคลัง, กรมพระนครบาล, กรมเมือง, กุมาริกา (เดิมมี กุมารา, กุมารี), เกอว

3. การเก็บคำศัพท์ที่เป็นพยางค์ท้าย

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 มีการเก็บคำศัพท์ที่เป็นพยางค์ท้าย ซึ่งจะต้องปรากฏประกอบกับคำอื่นเสมอ ไม่สามารถปรากฏได้โดยลำพัง เช่น -กระเเรียน, -กระงอด, -กระจิก, -กระจิง, -กระจิบ, -กระจิม, -กระแงง, -กระซ้อ, -กระซี้ และมีการเก็บคำศัพท์กลุ่มดังกล่าว ต่อเนื่องมาจนถึงพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 จนกระทั่งมีการจัดพิมพ์พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 พบว่ามีการตัดคำกลุ่มดังกล่าวออกไปทั้งหมด วิเคราะห์ได้ว่า คณะกรรมการชำระพจนานุกรมมีแนวคิดที่เก็บคำศัพท์หลักหรือคำตั้งเฉพาะคำที่สามารถปรากฏได้ โดยลำพัง ส่วนคำศัพท์หลักหรือคำตั้งที่มีสถานะเป็นพยางค์ท้ายต้องปรากฏประกอบคำอื่นเสมอ ไม่ควรใช้เป็นคำศัพท์หลักหรือคำตั้ง

4. คำยืมจากภาษาบาลีและสันสกฤต

พจนานุกรม กรมตำรา กระทรวงธรรมการ พ.ศ. 2470 นอกจากจะมีการเก็บคำศัพท์ที่เป็นคำยืมจากภาษาบาลีสันสกฤตไว้มาก หลายคำไม่พบตัวอย่างการใช้ในภาษาไทย เช่น กรดาล, กรทักษ์, กรบัตร์, กรบัทม์, กรบัลลพ, กรบาตร, กรณประโยชน์, กรณาธิการ, กรรณภษา, กรรณกุมารี, กรรณคุณ,

กรรมโคจร, กรรมจาม, กรรมขับ, กรรมชิต, กรรมดาล ซึ่งคำเหล่านี้ได้ถูกตัดออกไปเมื่อมีการพิมพ์พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 แล้ว ปทานุกรม กรมตำรา กระทรวงธรรมการ พ.ศ. 2470 ยังมีรูปแบบการเก็บคำศัพท์ที่เป็นคำยืมจากภาษาบาลีและสันสกฤตตามรูปศัพท์ในภาษาเดิม แต่มีวงเล็บบอกกรุปเขียนที่ใช้ในภาษาไทยกำกับ เช่น กลิ (ไทยเราเขียนเป็นกลี), กลียุค (ไทยเราเขียนเป็นกลียุค), กษิตินทร์ (ไทยเราเขียนเป็น กษิตินทร์), กษิติศ (ไทยเราเขียนเป็น กษิติศ), กษิติศวร (ไทยเราเขียนเป็น กษิติศวร) ลักษณะเช่นนี้ได้มีการแก้ไขในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 โดยเก็บคำศัพท์หลักหรือคำตั้งเป็นรูปที่เขียนในภาษาไทย และวงเล็บบอกที่มาของคำจากภาษาบาลีหรือภาษาสันสกฤตไว้ท้ายบทนิยาม อันเป็นไปตามหลักการของการจัดทำพจนานุกรม

การเปลี่ยนแปลงทางอักษรวิธีของคำศัพท์หมวดอักษร ก ในพจนานุกรมไทย-ไทยที่จัดทำโดยราชการตั้งแต่ พ.ศ. 2470 ถึง พ.ศ. 2554

การเปลี่ยนแปลงทางอักษรวิธีปรากฏชัดเจนที่สุดในการปรับปรุงพทานุกรม กรมตำรา กระทรวงธรรมการ พ.ศ. 2470 เป็นพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 โดยในหมวดอักษร ก มีการเปลี่ยนแปลงใน 3 ประเด็น ได้แก่ 1. การใช้ “กระ” และ “กะ” 2. การเปลี่ยนแปลงทางอักษรวิธีในคำยืมภาษาต่างประเทศ และ 3. คำตั้งที่ใช้อักษรวิธีโบราณในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

1. การใช้ “กระ” และ “กะ”

พทานุกรม กรมตำรา กระทรวงธรรมการ พ.ศ. 2470 มีคำตั้งที่ใช้ “กระ” และ “กะ” ต่างกับพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

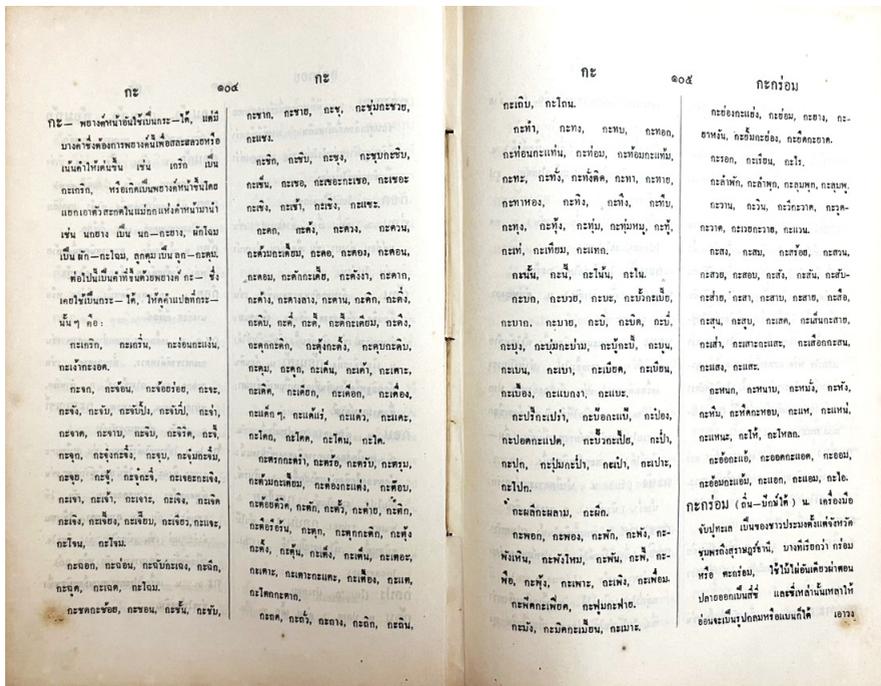
ตารางที่ 2 ตัวอย่างคำตั้งที่ใช้ “กระ” และ “กะ” ในพจนานุกรม

พทานุกรม กรมตำรา กระทรวงธรรมการ พ.ศ. 2470	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554
กะเง้ากะงอด	กระเง้ากระงอด	กระเง้ากระงอด
กระโงก	กระโงก	กระโงก
กะจก	กระจก	กระจก ๑
กระจอก	กระจอก ๑	กระจอก ๑
กระจัด	กระจัด ๑	กระจัด ๑
กระจัดกระจาย	กระจัดกระจาย	กระจัดกระจาย
กระจัดพลัดพราย	กระจัดพลัดพราย	กระจัดพลัดพราย
กะจับปี	กระจับปี	กระจับปี

ตารางที่ 2 ตัวอย่างคำที่ตั้งที่ใช้ “กระ” และ “กะ” ในพจนานุกรม (ต่อ)

พจนานุกรม กรมตำรา กระทรวง ธรรมการ พ.ศ. 2470	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554
กะจ๋า	กระจ๋า	กระจ๋า
กระจ่าง	กระจ่าง	กระจ่าง
กะจาด	กระจาด	กระจาด
กะโจน	กระโจน	กระโจน
กะโจม	กระโจม	กระโจม ๑
กะฉ่อน	กระฉ่อน	กระฉ่อน
กะฉับกะฉนง	กระฉับกระฉนง	กระฉับกระฉนง

จากตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่าคำที่ตั้งที่ใช้ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 จนถึง พ.ศ. 2554 ใช้ “กระ” ในพจนานุกรม กรมตำรา กระทรวงธรรมการ พ.ศ. 2470 จะปรากฏการใช้ ทั้ง “กระ” และ “กะ” แต่จะใช้ “กะ” ในคำตั้งมากกว่า ความเปลี่ยนแปลงทางอักษรวิธีนี้ปรากฏใน พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 โดยในบทนิยามของคำ “กะ-” ได้รวบรวมคำที่ขึ้นต้น ด้วยพยางค์ กะ- ซึ่งเคยใช้เป็น กระ- ได้ และให้ดูคำแปลที่ กระ- นั้น ๆ ดังนี้

ภาพที่ 1 คำ “กะ-” และบทนิยาม ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493

ด้วยเหตุที่พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2494 เก็บคำที่ตั้งขึ้นด้วยพยางค์ “กระ” และ “กะ” ไว้อย่างชัดเจนและใช้ต่อเนื่องมาจนถึงพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ทำให้การเขียนคำที่ขึ้นต้นด้วยพยางค์ “กระ” และ “กะ” ในปัจจุบันมีรูปแบบที่แน่นอนตามที่กำหนดไว้ในพจนานุกรม

2. การเปลี่ยนแปลงทางอักษรวิธีในคำยืมภาษาต่างประเทศ

การเปลี่ยนแปลงทางอักษรวิธีในพจนานุกรม กรมตำรา กระทรวงธรรมการ พ.ศ. 2470 เมื่อเทียบกับพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 และ พ.ศ. 2554 แล้ว มีไม่มากนัก แต่พบได้บ้างในคำยืมภาษาต่างประเทศเมื่อเขียนเป็นภาษาไทยอาจมีการแก้ไขตามความนิยมในแต่ละยุคสมัย ตัวอย่างคำยืมภาษาต่างประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงทางอักษรวิธี เช่น

ตารางที่ 3 ตัวอย่างคำยืมภาษาต่างประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงทางอักษรวิธี

พจนานุกรม กรมตำรา กระทรวงธรรมการ พ.ศ. 2470	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554
กงไฉ่	กงไฉ่	กั้งฉ่าย, กั้งฉ่าย
กรกฏาคม	กรกฏาคม, กรกฏาคม	กรกฏาคม
-	กระทงเหิร	กระทงเหิน

จากตารางที่ 3 จะเห็นความเปลี่ยนแปลงทางอักษรวิธีในคำยืมภาษาต่างประเทศดังนี้

1. คำว่า “กงไฉ่” ซึ่งเป็นคำยืมจากภาษาจีน ในพจนานุกรม กรมตำรา กระทรวงธรรมการ พ.ศ. 2470 มีการใช้ต่อเนื่องมาในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 และจากการตรวจสอบพบว่ามีการใช้รูปคำนี้มาจนถึงพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 เพิ่งมาเปลี่ยนคำตั้งเป็น “กั้งฉ่าย, กั้งฉ่าย” ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 อาจเป็นด้วยสาเหตุเพื่อให้ออกเสียงใกล้เคียงกับคำเดิมในภาษาจีนมากขึ้น

2. คำว่า “กรกฏาคม” ซึ่งเป็นคำที่สร้างจากคำยืมภาษาสันสกฤต ในพจนานุกรม กรมตำรา กระทรวงธรรมการ พ.ศ. 2470 กำหนดคำศัพท์หลักไว้ที่รูปซึ่งออกเสียงใกล้เคียงกับคำภาษาสันสกฤตต่อมาในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 เก็บคำตั้งเป็น “กรกฏาคม, กรกฏาคม” และพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ซึ่งใช้อยู่ในปัจจุบันเก็บคำตั้งเป็น “กรกฏาคม” ซึ่งเป็นรูปที่คนไทยใช้กันอย่างแพร่หลายเพียงรูปเดียว

3. คำว่า “กระทงเหิร” ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 ใช้รูป “เหิร” ตามรูปคำในภาษาเขมร แต่เมื่อตรวจสอบคำว่า “เหิน” ในพจนานุกรมฉบับเดียวกันกลับใช้รูป “น” สะกดตามเสียงในภาษาไทย ด้วยเหตุนี้พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับต่อมาจนถึงฉบับปัจจุบันคือ พ.ศ. 2554 จึงใช้คำตั้งเป็น “กระทงเหิน”

3. คำตั้งที่ใช้อักษรวิธียุโรปในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 ปรากฏคำตั้งที่ใช้อักษรวิธียุโรป และ ได้ระบุไว้ในคำชี้แจงหลักการเขียนและวิธีใช้พจนานุกรมไว้ข้อหนึ่งว่า “5. คำที่เขียนตามแบบอักษรวิธียุโรป เช่น วงง, วยง, อนน, เกรอก, ซึ่งบัดนี้เขียน วัง, เวียง, อัน, เกริก, เมื่อค้นไม่พบในที่ซึ่งเขียนตามอักษรวิธียุโรป ก็ให้ค้นในที่ซึ่งเขียนตามอักษรวิธีปัจจุบัน” ตัวอย่างคำตั้งที่ใช้อักษรวิธียุโรปในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เช่น

ตารางที่ 4 ตัวอย่างคำตั้งที่ใช้อักษรวิธียุโรป

พจนานุกรม กรมตำรา กระทรวง ธรรมการ พ.ศ. 2470	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493	พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554
ไม่ปรากฏ	กั้ง	
	กนน	
	กนนเขอ	
	ก่นนโลง	
	กนนเหิม	
	กรนนเข้า	กรนนเข้า
	กรรช้นน	กรรช้นน

จากตารางที่ 4 จะเห็นได้ว่าคำตั้งที่ใช้อักษรวิธียุโรปพบในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 เป็นต้นมา ลักษณะดังกล่าวไม่พบในพจนานุกรม กรมตำรา กระทรวงธรรมการ พ.ศ. 2470 สันนิษฐานว่าคณะกรรมการชำระพจนานุกรมได้เพิ่มคำที่ใช้อักษรวิธียุโรปเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ศึกษารรณคดีหรือเอกสารโบราณจะได้หาความหมายของคำดังกล่าวในพจนานุกรมได้ อย่างไรก็ตามในการชำระพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถานครั้งต่อ ๆ มา ได้มีการตัดคำตั้งที่ใช้อักษรวิธียุโรปออกไปบ้าง แต่ก็ยังคงเหลือบางคำในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ดังที่แสดงไว้ในตัวอย่าง

ประเด็นที่น่าสนใจในการเก็บคำตั้งที่ใช้อักษรวิธียุโรปไว้ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน และยังคงมีอยู่ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 คือ ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง ระเบียบการใช้ตัวสะกด ระบุว่า “ต่อไปบรรดาหนังสือราชการและการศึกษาเล่าเรียนให้ใช้ตัวสะกดตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เสมอไป” ดังนั้น การใช้ตัวสะกดตามอักษรวิธียุโรปดังกล่าวยังสามารถใช้ในหนังสือราชการและการศึกษาเล่าเรียนได้ด้วยหรือไม่ และในอนาคตคำที่ใช้อักษรวิธียุโรปดังกล่าวจะยังคงมีอยู่ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับพิมพ์ครั้งต่อไปอีกหรือไม่อย่างไร

อภิปรายผลการวิจัย

การเก็บคำศัพท์และการเปลี่ยนแปลงทางอักษรวินิจฉัยของคำศัพท์หลัก (headword) หรือ คำตั้ง (entry) ของพจนานุกรมไทย-ไทยที่จัดทำโดยราชการ ตั้งแต่ พ.ศ. 2470 ถึง พ.ศ. 2554 แสดงให้เห็นถึงความพยายามของผู้จัดทำพจนานุกรมที่ต้องการให้ใช้เป็นมาตรฐานสำหรับการเขียนหนังสือราชการและการศึกษาเล่าเรียน ด้านการเก็บคำศัพท์ในพจนานุกรม กรมตำรา กระทรวงธรรมการ พ.ศ. 2470 ยังคงมีคำศัพท์ที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต และเป็นคำที่ไม่ได้ใช้ทั่วไปในภาษาไทยอยู่มาก แต่ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ตั้งแต่ พ.ศ. 2493 ได้ตัดคำศัพท์ที่มีลักษณะดังกล่าวออกไปเป็นและเก็บคำศัพท์ทั้งที่เป็นคำทั่วไปและเป็นคำที่ใช้ในสาขาวิชาต่าง ๆ มากขึ้น

ด้านความเปลี่ยนแปลงทางอักษรวินิจฉัยในพจนานุกรมไทย - ไทยที่จัดทำโดยราชการ ตั้งแต่ พ.ศ. 2470 เป็นต้นมา มีรูปแบบการกำหนดอักษรวินิจฉัยให้เป็นแบบแผนเดียวกันมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ อีระพันธ์ ล.ทองคำ (2535, 109-110) ที่ว่า การทำพจนานุกรมไทยฉบับหลวงในสมัยแรก มีจุดประสงค์เพียงเพื่อให้เป็นตำราสำหรับการค้นคว้าหาความหมายของคำ วิธีสะกดคำศัพท์ส่วนใหญ่ที่ปรากฏในพจนานุกรมมักเป็นคำศัพท์ทางศาสนา และวรรณคดีซึ่งคนส่วนมากไม่ทราบความหมาย ต่อมาวัตถุประสงค์ของการทำพจนานุกรมไทยฉบับหลวงได้เปลี่ยนแปลงไป คือ นอกจากวัตถุประสงค์เดิมแล้ว ยังเพิ่มวัตถุประสงค์ที่จะวางมาตรฐานภาษาไทยให้ถูกต้องเหมาะสมที่สุด

การเก็บคำศัพท์และการเปลี่ยนแปลงทางอักษรวินิจฉัยในพจนานุกรมไทย-ไทยที่จัดทำโดยราชการ ตั้งแต่ พ.ศ. 2470 ถึง พ.ศ. 2554 จัดเป็นพัฒนาการคือการเปลี่ยนแปลงในทางเจริญขึ้น ประกอบกับพจนานุกรมไทย-ไทยที่จัดทำโดยราชการ ตั้งแต่ พ.ศ. 2470 ถึง พ.ศ. 2554 มีประกาศของทางราชการให้การเขียนหนังสือราชการและการศึกษาเล่าเรียนใช้ตัวสะกดตามพจนานุกรมเป็นระเบียบเดียวกัน ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางอักษรวินิจฉัย จึงส่งผลต่อการใช้ตัวสะกดในหนังสือราชการและการสอนภาษาไทยโดยตรง

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. การวิจัยเรื่องการเก็บคำศัพท์และการเปลี่ยนแปลงทางอักษรวินิจฉัยในพจนานุกรมไทย-ไทยที่จัดทำโดยราชการตั้งแต่ พ.ศ. 2470 ถึง พ.ศ. 2554 : กรณีศึกษาหมวดอักษร ก นี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของข้อมูลเฉพาะในหมวดอักษร ก ซึ่งเป็นหมวดอักษรหมวดแรก มีจำนวนคำมาก และมีการแก้ไขในการปรับปรุงพจนานุกรมแต่ละครั้งมากกว่าหมวดอักษรอื่น ดังนั้น เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงควรขยายข้อมูลการศึกษาให้ครอบคลุมหมวดอักษรทั้งหมดในพจนานุกรมซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการเก็บคำศัพท์และความเปลี่ยนแปลงทางอักษรวินิจฉัยในพจนานุกรมไทย-ไทย มากยิ่งขึ้น

2. ควรมีการศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเก็บคำศัพท์และการเปลี่ยนแปลงทางอักษรวินิจฉัยในพจนานุกรมไทย-ไทยที่จัดทำโดยราชการ โดยเฉพาะพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งมีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง ระเบียบการใช้ตัวสะกด กำหนดให้บรรดาหนังสือราชการและการศึกษาเล่าเรียนให้ใช้ตัวสะกดตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถานเสมอไป

บรรณานุกรม

- กรมตำรา. (2470). **ปทานุกรม กรมตำรา กระทรวงธรรมการ.** (พิมพ์ครั้งที่ 2). พระนคร : โรงพิมพ์ กรมตำรา กระทรวงธรรมการ.
- จิราภา วิทยาภิรักษ์. (2564). **พจนานุกรม: ศาสตร์และศิลป์.** กรุงเทพมหานคร : มติชน.
- ธีระพันธ์ ล.ทองคำ (2535). **รายงานการวิจัย การทำพจนานุกรมไทย-ไทย : อดีต-ปัจจุบัน (พ.ศ. 2389-2533).** กรุงเทพมหานคร : โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประกาศกรมราชเลขาธิการ (ฉบับที่ 2/2470) **แจ้งความเรื่องใช้ตัวสกดและอักษรวิจิ.** (2470, 16 ตุลาคม). **ราชกิจจานุเบกษา.** เล่มที่ 44, น. 2147.
- ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง **ระเบียบการใช้ตัวสะกด.** (2493, 5 พฤษภาคม). **ราชกิจจานุเบกษา.** เล่มที่ 67 ตอนที่ 26, น. 12.
- ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง **ระเบียบการใช้ตัวสะกด.** (2556, 13 มิถุนายน). **ราชกิจจานุเบกษา.** เล่มที่ 130 ตอนพิเศษ 71 ง, น. 4.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2493). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493.** พระนคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554.** กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2555). **วิวัฒนาการของพจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน.** กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2560). **พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ทั่วไป) ฉบับราชบัณฑิตยสภา.** กรุงเทพมหานคร : สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.
- Bo Svensén. (2009). **A Handbook of Lexicography: The Theory and Practice of Dictionary-Making.** New York: Cambridge University Press.